

Διὰ τοιούτων ἔργων καταδείκνυεν εἰς ἑαυτὴν πόσον μετενόησεν· ἀλλ' ἐπέζη τιμωρία τρομερά, ἣτις παρέλυεν ὅλας τῆς τᾶς προσπαθείας, ὅλους τοὺς κόπους τῆς, ἢ ἀγάμνησις. Ὅσακις ὁ σύζυγος ἢ τὸ τέκνον τῆς ἐπρόφερε λέξιν Ἰταλικὴν, ἢ ὅσακις αὐτὴ ἀνεγίνωσκε τι περὶ Ἰταλίας ἀνέφρισσεν ὅλη, καὶ ἐπεκαλεῖτο τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μήποτε φανῆ ἔμπροσθέν τῆς ὁ ἀποτρόπαιος Πέτρος.

Ἐξ μηνῶν μετὰ ταῦτα φορτηγὸς ἄμαξα ἐλθοῦσα ἔφερε βαρὺ κιβώτιον διευθυνόμενον πρὸς τὸν σύζυγόν τῆς.

— Τί περιέχει; ἠρώτησεν ἡ κόμησσα.

— Ὅτι ἦναι τὸ ἄγαλμα. . .

— Τί ἄγαλμα;

— Ὡ, ναὶ ἐλησμόνησα! ὅτε ἦσο ἄρρωστη εἰς Σπέσιαν, ὑπῆγα μίαν ἡμέραν νὰ θαυμάσω ἐκ νέου τὴν Καρράραν, καὶ ἰδὼν ἐν ἄγαλμα Ἀπόλλωνος, τὸ ὅποιον μὲ ἤρесе πολὺ, τὸ ἠγόρασα καὶ παρήγγειλα νὰ μὲ τὸ στείλουν. Εἶναι αὐτό.

Τοῦτο ἀκούσασα ἡ Κ. Μορελαί, παρ' ὀλίγον ἐλειποθύμει.

— Καὶ τί θὰ τὸ κάμῃς; ἠρώτησεν.

— Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν εἶναι μία θέσις, ἢ ὅποια δὲν εἶναι καλὰ στολισμένη· ἐκεῖ θὰ βάλω τὸν Ἀπόλλωνά μου.

— Καὶ θὰ μείνῃ διαπαντός;

— Νὰ ἰδῆς πόσον ὠραία θὰ εἶναι! Πρὸς τοῦτοις θὰ μᾶς ἐνθυμίζῃ τὸ ταξιδιὸν μας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΕΡΔΕΡΟΥ.

(Τέλος. Ἰδε φυλλάδ. 443.)

Β'.

Ἡ γῆν τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις εἶναι πιθανῶς τὸ μεταίχμιον δύο κόσμων.

Πάντα ἐν τῇ φύσει συνέχονται μετ' ἀλλήλων: ἡ μία κατάστασις τείνει πρὸς τὴν ἄλλην καὶ προετοιμάζει αὐτήν. Ἄν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἀπεπεράτωσε τὴν ἄλυσιν τῶν γήινων ὀργανισμῶν ὡς ὁ τελευταῖος καὶ ἀνώτατος αὐτῶν κρίκος, καθίσταται οὕτω μάλιστα ἢ ἀρχὴ νέας τινὸς ἀλύσεως ὑψηλοτέρου γένους ὄντων, παριστῶν τὸν κατώτατον κρίκον αὐτῆς. Οὕτω δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ πιθανὸν λό-

γον ὁ μέσος κρίκος δύο μετ' ἀλλήλων συνεχομένων συστημάτων τῆς δημιουργίας. Καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς οὐδὲν εἶδος ὀργανισμοῦ δύναται πλέον νὰ μεταβῆ, διότι ἄλλως ἔπρεπε νὰ περιδινηθῆται ὀπισθοπορῶν εἰς κύκλον· νὰ ἠρεμῆ δὲ πάλιν ἀδύνατον, ἐπειδὴ οὐδεμίᾳ ζῶσα δύναμις ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς ἐνεργοῦ ἀγαθότητος ἠρεμεῖ· διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ τῷ ἐπιφυλάττηται βαθμῆς τις καὶ ἐγγυτάτω μὲν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τόσον ὑπὲρ αὐτὸν ὑψηλῆ, ὅσον ἐτέρωθεν πάλιν διὰ τῶν εὐγενεστάτων προσόντων πεπρωκισμένος πλησιάζει εἰς τὴν τάξιν τῶν ζώων. Καὶ ἡ θεωρία αὕτη, ἢ ἐφ' ἀπάντων τῶν νόμων τῆς φύσεως βασιζομένη, παρέχει ἡμῖν μόνη τὴν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου τῆς θαυμασίας τοῦ ἀνθρώπου ἐρφανίσεως, καὶ συνάμα τὴν μόνην φιλοσοφίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἐπειδὴ οὕτως:

Α'. Ἐξηγεῖται ἡ παράδοξος ἀντίφασις, ἐν ἣ ὁ ἄνθρωπος φαίνεται εὐρισκόμενος, ὅτι, δηλαδὴ, ὡς τι μὲν τῶν ζώων καὶ αὐτὸς ὑπηρετεῖ εἰς τὴν γῆν καὶ προσκολλᾶται εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὸ αὐτοῦ ἐνδιαίτημα· ὡς ἄνθρωπος δὲ, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα τῆς ἀθανασίας, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἄλλον τινὰ κῆπον ὅπως βλαστήσῃ. Καὶ ὡς ζῶον μὲν, δύναται νὰ πληροῖ τὰς ἀνάγκας του, ὅθεν καὶ βλέπομεν ἀνθρώπους οἴτινες, ἀρκούμενοι μόνον ἐν τῇ κληρώσει αὐτῶν, θεωροῦσιν ἑαυτοὺς εὐδαίμονας ἐν τῇ ἐπιγείῳ ταύτῃ ζωῇ. Ὅσακις δὲ διώκῃ εὐγενεστεράς τινὸς τάσεως σκοπὸν, εὐρίσκει πανταχοῦ ἀτελείας καὶ σμικρότητας. Τὸ εὐγενέστατον οὐδέποτε ἀπεπερατώθη ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἀγνότατον σπανίως προσεκτέσαστο μονιμότητα καὶ διάρκειαν· ἄρα διὰ τὰς δυνάμεις τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας ἡμῶν τὸ θέατρον τοῦ παρόντος κόσμου εἶναι πάντοτε μόνον ἀσκήσεως καὶ δοκιμασίας τόπος. Ἡ δὲ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου γένους μετὰ τῶν ἀποπειρῶν, τυχῶν, ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπαναστάσεων αὐτῆς ἀρκούντως τὸ ἀποδεικνύει. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἦλθε σοφός τις, χρηστὸς τις ἀνὴρ, καὶ ἐσκόρπισε στοχασμοὺς, συμβουλὰς καὶ ἔργα εἰς τὰ ρεύματα τοῦ χρόνου. Ὀλίγα κύματα, ἀνοιχθέντα, ἐσχημάτισαν κύκλους περὶ τῶν· ἀλλ' ἡ βία τοῦ χειμάρρου συναπέσυρεν αὐτὰ τε καὶ πᾶν ἶχνος τῶν ὁμοῦ, καὶ τὸ κειμήλιον τῶν εὐγενῶν αὐτῶν προθέσεων καταβυθισθὲν ἐχάθη. Μωρῶν γνώμαι ὑπερίσχυσαν τῶν διδασμάτων τῶν σοφῶν, καὶ ἄσωτοι ἐκληρονόμησαν τοὺς πνευματικούς θησαυροὺς τῶν οἰκονόμων πατέρων των. Καθὼς δὲ ἡ ἐπὶ γῆς αὕτη τοῦ ἀνθρώπου ζωὴ δὲν προπαρασκευάσθη καταλλήλως πρὸς αἰωνιότητα, ὡσαύτως οὐδὲ ἡ στρογγύλη ἀεναίως κινουμένη γῆ ὑπάρχει ἐργαστήριον μονίμων ἀριστοτεχνημάτων, κῆπος ἀειθαλῶν φυτῶν, μέγαρον πρὸς αἰωνίαν ἀπόλαυσιν καὶ διαμονήν. Ἐρχόμεθα καὶ ἀπερχόμεθα. Πᾶσα στιγμὴ μυρίους φέρει καὶ μυρίους

ἀπάγει ἀπὸ τῆς γῆς, ἥτις διὰ τοῦτο εἶναι μόνον ἀσυλόν τι δι' ὀδοιπόρους, πλανήτης, εἰς τὸν ὅποιον σμήνη πτηνῶν καθίπτανται, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου σμήνη πτηνῶν ἀφίπτανται. Τὰ ζῶα ἐν γένει ἀποτελειοῦσι τὴν ζωὴν των, καὶ ἂν ἀκόμη ἔνεκεν ὑψηλοτέρων σκοπῶν δὲν ἀποτελειοῦσιν αὐτὴν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βιωσίμων ἐτῶν, οὐχ ἦττον ἐφθασαν εἰς τὸ τέλος τοῦ προορισμοῦ των, ἐκφαίνουσι πάσας τὰς φυσικὰς των δεξιότητας, καὶ εἶναι ὅποια δέον νὰ ἦναι. Μόνος ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἐν ἀντιφάσει πρὸς ἑαυτὸν τε καὶ πρὸς τὴν ἐπίγειον ζωὴν: ἐπειδὴ ὁ τελειότατος ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρχόντων ὀργανισμῶν εἶναι συνάμα ὁ ἀτελέστατος κατὰ τὴν ἑτέραν κρείττονα φύσιν αὐτοῦ ἐξεταζόμενος, καὶ ὅταν ἔτι ἀπέρχηται τῆς οἰκουμένης πλήρης ἡμερῶν καὶ ζωῆς κεκορησμένος. Τὸ αἷτιον δὲ τούτου ἀριδῆλως εἶναι ὅτι ἡ νῦν αὐτοῦ κατάστασις, οὕσα ἡ τελευταία διὰ τὴν γῆν αὐτὴν, εἶναι συνάμα ἡ πρώτη δι' ἄλλην τινὰ ὑπερξίν, πρὸς τὴν ὁποίαν μόνον ὡς παῖς τις προγυμναζόμενος καὶ πρωτόπειρος ἐνταῦθα παρίσταται, ἦται παριστῆ δύο ἐνταυτῷ κόσμους, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν φαινομένην διφυλίαν του.

Β'. Γίνεται πάραυτα κατάδηλον: ποῖον μέρος παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων ἐνταῦθα θέλει εἶναι τὸ ἐπικρατοῦν; διότι κατὰ τὰ πλεῖστα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον, πρὸς δὲ τὸν ἀνθρωπισμὸν ἔφερε μόνον τὴν ἱκανότητα μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον. Ἐν ᾧ καὶ πρῶτον ἤδη δέον διὰ πόνων καὶ μόχθων οὗτος νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ διαπλασθῆ ἐν αὐτῷ. Ἐν ὅποσον ὀλίγοις δὲ ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ προσῆκον! Καὶ παρὰ τοῖς ἀρίστοις αὐτοῖς πόσον λεπτόν καὶ τρυφερὸν ὑπάρχει τὸ ἐμπεφυτευμένον αὐταῖς θεῖον ἄνθος! Ἐφ' ὅρου ζωῆς θέλουσι τὰ ζωώδη τοῦ ἀνθρώπου στοιχεῖα νὰ ἄρχωσιν αὐτοῦ, καὶ οἱ πλείστοι τὰ ἀφήνουσι τῷ ὄντι νὰ βρασιλεύωσιν ἐντός των. Καὶ ταῦτα λοιπὸν τὸν σύρουσιν ἀκαταπύστως πρὸς τὰ ταπεινά καὶ χαμαίζηλα, ὅταν τὸ πνεῦμα ζητῆ νὰ ἀρθῆ εἰς ὕψη, ὅταν ἡ καρδία ἐπιθυμῆ ἐλεύθερον στάδιον. Καὶ ἐπειδὴ εἰς πᾶν πλάσμα, σῶμα ἔχον καὶ αἰσθήσεις, τὸ παρὼν πάντοτε παρίσταται ζωηρότερον ἢ τὸ ἀπομακρυσμένον μέλλον, καὶ ὅ,τι ὄρατὸν ἐπιδρᾷ ἰσχυρότερον ἢ τὸ ἀόρατον, διὰ τοῦτο εὐκαλὸν εἶναι καὶ νὰ μκντεύσωμεν πρὸς ποῖον μέρος θέλει κλίνας ἡ πλάστιγξ, ἢ ἀμφότερα τὰ βάρη φέρουσα. Ὅποσον ὀλίγων ἀγνῶν ἀγαλλιῶσεων, ὅποσον ὀλίγων ἀληθῶν γνώσεων καὶ ἀμώμων ἀρετῶν εἶναι ἐπιδεκτικὸς ὁ ἄνθρωπος! Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὅπωςδήποτε εἶναι ἐπιδεκτικὸς τούτων, πόσον ὀλίγον συνοικεῖται μετ' αὐτῶν! Οἱ εὐγενέστατοι συνδυασμοὶ ἐδῶ κάτω ἐμποδίζονται ἢ παραφλάπτονται ὑπὸ ταπεινῶν ἡρμῶν, ὡς καὶ ὁ πλοῦς

τῆς γῆς ὀλοκλήρου ὑπὸ πνοῶν ἐναντίων ἀνέμων, καὶ ὁ Πλάστης, εὐσπλάγγχνως αὐστηρὸς, συνδιέταξε τὰς ἀντιθέτους ταύτας ῥοπὰς οὕτως, ὥστε νὰ χαλινοῖ καὶ ἀναχαιτίζῃ τὴν μὲν διὰ τῆς δέ, καὶ ἀνατρέφῃ τοὺς ἐν ἡμῖν βλαστοὺς τῆς ἀθανασίας μέλλον διασφοδρῶν ἀνέμων, ἢ διὰ ζεφύρων τερπνῶν. Ὁ πολλοὺς πειρασμοὺς ὑποστάς ἐμαθε καὶ πολλὰ, ἐν ᾧ ὁ ὀκνηρὸς καὶ σχολαῖος οὐδόλως γινώσκει τί ἔγκειται ἐν αὐτῷ, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἠξέουσι χαίρων πρὸς τί ὑπάρχει ἱκανὸς καὶ τί δύναται νὰ πράξῃ. Ὁ βίος ἄρα εἶναι ἀγών, καὶ τὸ ἄνθος τοῦ ἀγνοῦ, ἀθανάτου ἀνθρωπισμοῦ δυσἀπόκτητον στέμμα. Ὁ σκοπὸς πρόκειται τοῖς σταδιοδρόμοις εἰς τὸ τέλος τοῦ σταδίου, καὶ εἰς τοὺς περὶ ἀρετῆς ἀγωνιζομένους ὁ θάνατος ἐπιφυλάττει τὸν στέφανον.

Γ'. Ἐάν λοιπὸν βλέπωσιν ἐφ' ἡμᾶς ὑψηλοτέρας φύσεως ὄντα, δύναται νὰ θεωρῶσιν ἡμᾶς, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἑαυτοὺς, ὡς τὰ ἀμφιθαλῆ καὶ μέσα ἐκείνα γέννη, δι' ὧν ἡ φύσις μεταβαίνει ἀπὸ ἐνὸς στοιχείου εἰς ἕτερον. Ἡ στρουθοκάμηλος ἀτόμως κινεῖ τὰς πτέρυγας αὐτῆς πρὸς τὸν δρόμον μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς πτήσιν: διότι τὸ βαρὺ αὐτῆς σῶμα τὴν καθέλκει πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης ὡς καὶ περὶ ἐκάστου μεσοφυοῦς ὄντος ἐφρόντισεν ἡ ὀργανίζουσα πάντα μήτηρ φύσις: ἐπειδὴ καὶ τὰ τοικῦτα πλάσματα εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἐντελῆ, καὶ φαίνονται μόνον εἰς τὴν ὄρκωσιν ἡμῶν ἀδιάπλαστα καὶ ἀτελῆ. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐνταῦθα. Ὅ,τι αὐτῆς ἀδιάπλαστον ἔτι φαίνεται καὶ ἀσυντελές, τοῦτο δυσκολεύεται νὰ νοήσῃ ὁ ἐπίγειος νοῦς. Ἀλλ' ὑψηλότερα πνεύματα, ἅπερ τὰ ἐνδόμυχα καὶ ἄδυτα διορῶσι, καὶ ἤδη πλείονας κρίκους καὶ τῆς παγκοσμίου τῶν ἄντων ἀλύσεως βλέπουσιν ἀλλήλων χάριν ὑπάρχοντας, δύναται μὲν νὰ οἰκτείρωσιν οὐχὶ δὲ καὶ νὰ καταφρονῶσιν ἡμᾶς.

Βλέπουσι καὶ νοοῦσι διατί ἄρα οἱ ἄνθρωποι ἐν τοσούταις καταστάσεσι δέον νὰ ἀπέρχωνται ἐκ τοῦ κόσμου: νέοι καὶ γέροντες, μωροὶ καὶ σοφοί, ἐν ἡλικίᾳ πρεσβυτῶν περὶ παιδῶν γενομένων, ἢ καὶ ὅλως ἀγέννητοι: τόσα εἶδη μανίας καὶ ἐκτροματίων, πάντας τοὺς βαθμοὺς τοῦ πολιτισμοῦ, πάσας τὰς ἀποπληνήσεις τῆς ἀνθρωπότητος περιέλαβε διὰ τοῦ νοσοῦ αὐτῆς ὀφθαλμοῦ ἢ παντοδύναμος ἀγαθότης, καὶ ἔχει ἐναποτεταμειμένον μεταξὺ τῶν ἀνεξάντλητων θησαυρῶν τῆς ἱκανῶν βάλσαμον πρὸς ἱασιν καὶ ἐκείνων ἔτι τῶν πληγῶν, τὰς ὁποίας ἄλλως μόνον ὁ θάνατος ἠδύνατο νὰ ἱατρεύσῃ. Ἐπειδὴ δὲ πιθανῶς ἢ μέλλουσα ζωὴ ἐκβλαστάνει ἐκ τῆς παρούσης, ὡς ἡ νῦν κατάστασις τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ ἐκ τῆς ἄλλων κατωτέρων, καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναμφισβόλως καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπάρχει στενωτέρου συνδεδεμένον μετὰ τῆς παρούσης ἡμῶν ὑπάρξεως ἢ ὅσον

φανταζόμεθα. Διότι ὁ εὐγενέστερος ἐκεῖνος κήπος θάλλει μόνον δεχόμενος τὰ φυτὰ, ἅπερ, ἐνταῦθα πρότερον φυτευθέντα, ἀνέδωκν ὑπὸ τὸ τραχὺ αὐτῶν περικάλυμμα τοὺς πρώτους μικροὺς αὐτῶν βλαστούς. Ἐὰν δὲ, ὡς εἶδομεν, ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους εὐπροσηγορία, ἢ φιλία, ἢ ἐνεργὸς συμπάθεια εἶναι ὁ κυριώτατος σκοπὸς, πρὸς ὃν ὁ ἀνθρωπισμὸς φαίνεται δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἀνεκαθεν τείνων, τότε πρέπει πάντως τὸ κάλλιστον καὶ ἀνθηρότατον ἄκρον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου νὰ ἀναπτύσσεται ἐκεῖ εἰς τὸ εὐκρεστότατον εἶδος, φθάνων εἰς ὕψος, τοῦ ὁποίου ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπὶ γῆς σχέσεσι ματαιῶς ἐπιθυμεῖ ἡ καρδία ἡμῶν. Ὅθεν οἱ ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ ἐκείνῃ τάξει ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀγαπῶσιν ἡμᾶς βεβαίως καὶ περισσώτερον καὶ ἀγνότερον ἢ ὅσον ἡμεῖς νῦν δυνάμεθα νὰ ζητῶμεν αὐτοὺς καὶ ἀγαπῶμεν. Ἐπειδὴ ἐποπτεύουσιν ἀνωθεν τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν σαφέστερον καὶ ἡ στιγμή αὕτη τοῦ χρόνου τοῖς φαίνεται παρελθοῦσα, ἅπασαι αἱ δυσαρμονίαι ἐκλιποῦσαι, καὶ ἀνατρέφουσιν ἴσως ἡμᾶς λάθρα ὡς τοὺς συμμετόχους τῆς μακαριότητός των καὶ τοὺς μέλλοντας ἀδελφοὺς καὶ συνεργάτας των. Ἐν ἔτι βῆμα πρὸς τὰ πρόσω: καὶ τὸ ἐστενοχωρημένον πνεῦμα δύναται ἐλευθερώτερον νὰ ἀναπνεύσῃ, καὶ ἡ τετραυματισμένη καρδία ἀνερρώσθη. Ἐκεῖνοι δὲ βλέπουσι τὸ βῆμα τοῦτο ἐγγύς νὰ γείνη, καὶ βοηθοῦσιν ἰσχυρῶς τὸν ὀλισθαίνοντα πρὸς αὐτοὺς ἐκεῖσε ἄνω!

Δ'. Δὲν δύναμαι ἄρα νὰ φαντασθῶ ὅτι, ἀφοῦ ἅπαζ εἴμεθα μεσοφύεις τι γένος μετὰξὺ δύο τάξεων ὄντων καὶ, τρόπον τινά, οἱ μέτοχοι ἀμφοτέρων, ἢ μέλλουσα κατάστασις θέλει ἀπέχει τόσον ἀπὸ τῆς παρούσης καὶ δύναται νὰ ἦναι τι πάντως ἀνεξίτητον καὶ ἀνέκφραστον, ὡς τὸ ζωῶδες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ στοιχεῖον προθύμως κλίνει νὰ πιστεύσῃ μᾶλλον δὲ μοὶ μένουσιν ἀκατάληπτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἡμετέρου γένους πρόοδοι τινες καὶ ἐπιτυχίαι συμβᾶσαι δῆπου ἄνευ ἀνωτέρας τινὸς ἐπιδράσεως. Ὅτι π. χ. ὁ ἀνθρώπος ἀφ' ἑαυτοῦ πράχθη εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἄνευ ὑψηλοτέρας χειραγωγίας ἐφεῦρε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πρώτην ἐπιστήμην, μοὶ φαίνεται ἀνεξήγητον, καὶ τόσον ἀνεξηγητότερον ὁσημέραι, ὅσον μακροχρονιωτέρα προϋποτίθεται ἢ ἀκαλλιέργητος καὶ τραχεῖα, ζωώδης αὐτοῦ κατάστασις. Ἀναμφιβόλως ἴσως τις οἰκονομία ἐκυβέρνησε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἅμα τῇ γενέσει του, καὶ τὸ ὠδήγησεν εἰς τὸ στάδιόν του κατὰ τὸν εὐχερέστατον αὐτῷ τούτῳ τρόπον. Ὅσα πλέον ὁμοῦ ἡσκοῦντο βαθμηδὸν αἱ ἀνθρώπιναι δυνάμεις, τόσα ὀλιγώτερον ἐδέοντο ἐν μέρει τῆς ὑψηλοτέρας ἐκείνης ἀντιλήψεως καὶ συνδρομῆς, ἢ τόσα ὀλιγώτερον ἐπιδεικτικαὶ αὐτῆς ἀποκαθίσταντο ἂν καὶ ἐν ὑστέροις

χρόνοις τὰ μέγιστα ἐπὶ γῆς κατωρθώθησαν δι' ἀνεξηγήτων περιστάσεων ἢ συνωδεύθησαν καὶ ὑπὸ τούτων. Καὶ νόσοι δὲ πολλάκις ἐχρησίμευσαν πρὸς τὴν σκοπὸν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προαγωγῆς. Ἐπειδὴ, ὅταν τι τῶν ὀργάνων ἀπολέσῃ τὴν πρὸς ἄλλα σχέσιν του καὶ οὕτω καταστῇ ἄχρηστον πρὸς τὸν συνήθη κύκλον τῶν τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἐνεργειῶν, φαίνεται φυσικὸν νὰ τρέπηται ἢ ἐνδύμυχος ἀκίματος δύναμις πρὸς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, καὶ νὰ δέχηται ἴσως ἐκεῖθεν ἐντυπώσεις, τῶν ὁποίων ὁ κανονικῶς ἔχων ὄργανισμὸς οὔτε ἐπιδεικτικὸς ἦτον ἀλλ' οὔτε καὶ χρεῖαν εἶχεν. Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχῃ, διαχωρίζει βεβαίως εὐεργετικὸς τις πέπλος τοῦτον τὸν κόσμον ἀπ' ἐκείνου, οὐδὲ μάτην καὶ ἄνευ λόγου τινὸς βασιλεύει τοσαύτη αἰγὴ καὶ ἡτυχία περὶ τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν. Ἀλλ' ὁ κοινὸς ἀνθρώπος, ὁ τὴν πεπατημένην καὶ συνήθη ὁδὸν τοῦ βίου διαπορευόμενος, κρατεῖται πόρρω ἐντυπώσεων, ὧν καὶ μίαν μόνην ἤθελε συνταράξει καὶ ἀνατρέψῃ ὀλόκληρον τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν του καὶ κτασθήσῃ αὐτὸν ἄχρηστον πρὸς τοῦτον τὸν κόσμον. Καὶ πάλιν οὐδὲ πίθη τις μιμούμενος ὄντα ὑψηλότερα προωρίσθη νὰ ἦναι ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν δημιουργηθεὶς ἀνθρώπος. Ἀλλά, καὶ ὅταν ἀκόμη ἄλλοθεν ποθεν ὀδηγῆται, νὰ διατελῇ ἐν τῇ εὐαρέστῳ πλάνῃ: ὅτι αὐτὸς οὗτος μόνος ἐνεργεῖ. Ἴνα μένη μάλιστα ἀναπεπαισμένος καὶ δεκτικὸς τῆς εὐγενῆ ὑπερηφάνειαν, ἐφ' ἧς φαίνεται ἐρειδόμενος ἅπας αὐτοῦ ὁ προορισμὸς, δὲν τῷ ἐπετρέπη ἢ θεᾶ ὄντων εὐγενεστέρων. Ἐπειδὴ πιθανῶς ἠθέλομεν καταφρονῆσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ἐὰν ἐγνωρίζομεν ἐκεῖνα. Ἄρα δεόν ὁ ἀνθρώπος νὰ μὴ δοιρᾷ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ κατάστασιν, ἀλλὰ νὰ πιστεύῃ ὅτι θέλει εἰσελθεῖ εἰς αὐτήν.

Ε'. Ὅπωςδήποτε εἶναι πάντως βέβαιον ὅτι ἐν ἐκάστη τῶν δυνάμεσιν του ἐγκρατεῖται τι ἀτελεύτητον, ὅπερ ἐνταῦθα μόνον δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ, διότι πιέζεται ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων, αἰσθημάτων καὶ ὁρμῶν ζωῶδων, καὶ χάριν τῶν πρὸς τὴν ἐπίγειον ταύτην ζωὴν ἀπαιτουμένων διατελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, δεδουλευμένον. Ἀλλὰ παραδείγματά τινα ἐνεργειῶν τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας καὶ αὐτοῦ τοῦ προορατικοῦ καὶ προαισθητικοῦ ἀπεκάλυψαν θαυμάσια ἐκ τοῦ ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχᾷ κατακεκρυμμένου θησαυροῦ. Καὶ τοιούτων ἐνεργειῶν οὐδὲ τὰ αἰσθητήρια αὐτὰ εἶναι πάντως ἄμοιρα. Ὅτι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νόσοι καὶ διάφορα ἐλαττώματα ἐξέφεραν τοὺς θησαυροὺς τούτους, τοῦτο οὐδαμῶς μεταβάλλει τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ πράγματος, διότι αἱ δυσναλογίαι μάλιστα ἀπητοῦντο, ἵνα, αὐξούσης πως τῆς ἐλευθερᾶς ἐνεργείας, ἐκφανθῇ ἢ ὑπολανθάνουσα δύναμις. Ἡ δὲ ἐκφρασις τοῦ Λαϊβνιτίου ὅτι: ἡ ψυχὴ εἶναι σύμπικτος τοῦ κόσμου κάτοπτρον, ἐμπεριέχει

ἔσως ἀλήθειαν βαθυτέραν ἢ ὅσον συνήθως οἱ ἄνθρωποι εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῇ. Ἐπειδὴ τῶντι αἱ δυνάμεις ὀλοκλήρου κόσμου φαίνονται κρυπτόμεναι ἐν τῇ ψυχῇ, δευμένη μόνον ἀρμοδίου ὀργανισμοῦ, ἡ καὶ σειρᾶς ἄλλης ὀργανισμῶν καταλλήλων, ἵνα δείξη ἐνεργούς καὶ ἐξασκήσῃ αὐτάς. Καὶ ὁ πανάγαθος δὲν θέλει τὴν στερήσει τῶν ὀργανισμῶν τούτων, διὸ καὶ τὴν χειραγωγεῖ καὶ διευθύνει ὡς εἰ ἦτο παιδίον, προπρασκευάζων αὐτὴν βαθμηδὸν πρὸς πλησμονὴν διηνεκῶς αὐξουσῶν ἀπολαύσεων, καὶ ἀφῆνων ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς τερπνῆς πλάνης, ὅτι μόνη ἀναπτύσσει τὴν αἰσθησίν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς. Καὶ ἀπὸ τοῦδε δὲ ἔτι χῶρος καὶ χρόνος εἶναι κεναὶ λέξεις δι' αὐτὴν, καίπερ ἐν δεσμοῖς διατελοῦσαν μετροῦσι δὲ καὶ σημαίνουσι μόνον σχέσεις τοῦ σώματός τῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῇ δυνάμεως, ἣτις δεικνύεται ἀνεξάρτητος ἀπὸ παντὸς χῶρου τε καὶ χρόνου, ὁπόταν ἐν τῇ πληρεστάτῃ ἐνδομύχῳ αὐτῆς φαιδρότητι ἐνεργῇ. Μὴ φροντίζε λοιπὸν νὰ μάθῃς τὸν τόπον καὶ τὴν ὥραν τῆς μελλούσης ὑπάρξεώς σου. Ὁ φωτίζων τὴν ἡμέραν σου ἥλιος σοὶ ὀρίζει τὴν ἐπὶ γῆς διατριβὴν καὶ ἐνασχόλησίν σου, ἀμυρῶν σοὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἅπαντας τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ, δύνοντας ἐκεῖνου, ὁ κόσμος παρίσταται ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπεστέραν ὄψιν του. Ἡ ἱερὰ νύξ, ἐν ἣ πρῶν ποτε ἔκτισο ὡς ἐν σπαργάνοις ἐντετυλιγμένος καὶ πάλιν ποτὲ ἐντετυλιγμένος ὁμοίως θέλεις κείσθαι, καλύπτει τὴν γῆν σου διὰ σκιῶν καὶ σοὶ ἀνοίγει ἀντ' αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ λάμποντα βιβλία τῆς ἀθανασίας. Ἐκεῖ εὐρίσκονται τόποι κατοικήσιμοι, κόσμοι καὶ χῶροι.

*Λάμπονσι πάντα γειροί
Κ' αἰώνων παρελθόντων.
Τίς ποτε χρόνος ἀμαυροῖ
Τὸ φῶς τῶν παρεῖων τῶν;
Ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπὶ τῆς γῆς
Παρέρχεται καὶ φθίνει,
Χαρᾶς καὶ δόξης καὶ τιμῆς
Οὐδ' ἔχρος θέλει μείνει.*

Καὶ ἡ γῆ αὐτὴ δὲν θέλει εἶχει πλέον, ἐν ᾧ σὺ θέλεις ὑπάρχει ἔτι καὶ ἀπολαύει ἐν ἄλλοις ἐνδικοιτήμασι καὶ ὀργανισμοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας του. Ἐπ' αὐτῆς ἀπῆλαυσας ἱκανῶν ἀγαθῶν. Ἐπ' αὐτῆς προσέλαβες τὸν ὀργανισμὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ, ὡς υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἐδιδάχθης νὰ ἀτενίζῃς τὰ ὄμματα εἰς τὰ περὶ καὶ τὰ ὑπὲρ σε αὐτόν. Ζήτει λοιπὸν καὶ σπούδαζε πῶς νὰ τὴν καταλίπῃς χείρων, καὶ εὐλόγει αὐτὴν ὡς τὸν λειμῶνα, ὅπου διεσκέδαζες παίζων ὡς τρῶφιμος παῖς τῆς ἀθνησίας, καὶ ὡς τὸ σχαλεῖον, ἐνθα διὰ χαρᾶς καὶ λύπης ἀνετράφη καὶ ἠνδρώθη. Οὐδὲν πλέον δικαίωμα ἔχεις ἐπ' αὐτῆς,

καθὼς καὶ αὐτὴ οὐδὲν πλέον δικαίωμα ἔχει ἐπὶ σοῦ. Ἐστεμμένος λοιπὸν διὰ τοῦ στεφάνου τῆς ἐλευθερίας καὶ περιζωσμένος τὴν ζώνην τοῦ οὐρανοῦ, θές φαιδρὸς τὴν ὁδοπορικὴν σου βακτηρίαν περαιτέρω!

Καθὼς ἔρα τὸ ἄνθος ὑφίστατο καὶ ἀνατεταμένην ἔχον τὴν μορφήν του ἐνέκλειεν ἐν ἑαυτῷ τὸ βασιλεῖον τῆς ὑπαχθονίου, ἀζωογονήτου ἔτι πλάσεως, ἵνα ἐν τῇ γῶρᾳ τοῦ ἡλίου ἀπολαύσῃ τῆς πρώτης ζωῆς· οὕτως ἴσταται ὑπὲρ πάντα τὰ πρὸς γῆν τὴν κεφαλὴν των κλίνοντα πλάσματα ὁ ἄνθρωπος ὀρθός. ἴσταται βλέπων βλέμμα ὕψος ἀποπνέον καὶ ἀνυψωμένας ἔχων τὰς χεῖράς του, ὡς υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ οἴκου, τὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς του προσμένων.

(Ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ ΦΗΜΙΟΥ.)

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῃ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδε ἀριθ. 445.)

Ἄν ἐγίνωσκον αἱ γυναῖκες πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἐπιρροὴν αὐτῶν, θὰ ἐκόμπαζον βεβαίως καὶ δὲν θὰ ἔκρυπτον μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας τὰ ἴδια προτερήματα. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως τῶν ἀνδρῶν θέλουσι ν' ἀναφανῶσιν ἔτι μᾶλλον ἐλαττοῦσι πολλάκις τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἀποστρεφόμεναι τὸ ἀληθές περιβάλλουσι διὰ κριτολίνας οὐ μόνον τὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν καρδίαν, δι' ὃ καὶ σωζόμεθα ἐνίοτε.

Τοιαύτη δὲ καὶ τοσαύτη ἡ ἀφοσίωσις τῶν ἐξ Εὐρωπαϊῶν γυναικῶν πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ὡς τε δὲν σφάλλομεν λέγοντες ὅτι πᾶσαι εἶναι ἰατρίναι. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἡ θεὰ τῶν ταλαιπώρων μεσημβρινῶν πόλεων ἐπικρατοῦντος τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ μαλάσσει καὶ τὰς σκληροτέρας καρδίας· διότι δὲν εἶναι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις οἰκογένειαν ὀλόκληρον ἐκλιποῦσαν ἐντὸς τινῶν ἡμερῶν. Πρὸ τινῶν ἐτῶν οὔτε τίς νὰ θάψῃ τοὺς νεκροὺς εὐρίσκατο εἰς τὴν Νέαυ Λυριλίαν καὶ τὴν Ὁξφόρδην. Τρομερώτατα ἐπεισόδια συνέβησαν τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο ἔτος. Αἱ ἐφημερίδες εἶχον παύσει νὰ ἐκδίδωνται δι' ἔλλειψιν τυπογράφων· οἱ κάτοικοι ἔφευγον σωρηδὸν, καὶ μόνον πτωχοὶ ἔμνον καὶ τινες ἐξόχως φιλόανθρωποι. Ἰσρεῖς φροντίζοντες μᾶλλον περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἐκλείον τοὺς ναοὺς καὶ ἔφευγον, καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐδραπέτευον. Συνέβησαν δὲ, ὡς λέγουσι, σκηναὶ κατασπαράττουσαι τὴν καρδίαν· οἰκογενειάρχης τις μείνας μόνος ἠναγκάσθη νὰ ἐνταφιάσῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ δύο τέκνα αὐτοῦ. Ἡ νόσος ἐκλείπει ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἐπανέρχεται τῇ τὸ θέρος.